

Fonológiai ábrázolás és fonetikai megvalósítás

A nyelvek magánhangzórendszere első látásra kiegyensúlyozottnak és állandónak tűnhet. De ha közelebbről megnézzük egy magánhangzórendszer történetét vagy egy jól dokumentált nyelv valamely magánhangzójának egymástól eltérő megvalósításait az adott nyelv különféle változataiban, látjuk, hogy a magánhangzók ide-oda mozoghatnak a magánhangzótérben, akár úgynevezett eltolódási láncolatokban, akár egyenként, néha világos mintázatot mutatva, néha meg látszólag értelmetlenül, sőt néha egyenesen oda-vissza mozogva az idők folyamán. Az előadás első részében két ilyen esetet tekintünk át az angol nyelvtörténetből; arra jutunk azonban, hogy ezekben az esetekben a lexikális megoldás, amelyben fonológiai levezetésre egyáltalán nem kerül sor (amely szerint tehát e párok tagjait semmilyen módon nem próbáljuk egymásból levezetni, egyszerűen mindkettő benne van a mentális szótárban, a köztük lévő kapcsolat tudásával együtt), mindenképpen hihetőbb és így kívánatosabb is, mint bármilyen fonológiai megoldás. Am nem zárhatjuk ki eleve, hogy valamely nyelvben teljesen szabályos és produktív alternációt találjunk, vagy akár egymással összefüggő változások egy összetett rendszerét, amelyben minden egyes változás teljesen produktív és szabályos, ám ahol a részt vevő magánhangzók egyike-másika történeti értelemben vett instabilitást vagy akár éppen folyamatban lévő hangváltozásra utaló tüneteket mutat, és/vagy olyasféle felszíni változatosságot, mint amelyet az egyik angol példánk esetében láttunk. Egy ilyen esetben a probléma már nem hárítható el azzal, hogy nincs szükség semmilyen fonológiai megoldásra. Mindössze két választásunk marad ilyenkor: a leírást absztraktabbá tehetjük, hogy viszonylag egyszerű lehessen, vagy bonyolultabbá alakíthatjuk, hogy viszonylag konkrét maradjon. Az előadásban egy pontosan ilyen típusú esetet veszünk szemügyre: a magyar /a:/ esetét.